

Keskustelua – Diskussion

Sisäänpääsykuulustelut ohjaavat kehitystä ja valikoivat oppilasaineksen

Kollega Paavo Talman, jolle näytin kirjoitukseni (*Terra* 104:4, s. 296) käsikirjoituksena, ja Maantieteen opiskelijat r.y. Helsinki ovat vaihtuneet vastaamaan esittämiini näkökohtiin sisäänpääsykuulusteluista luopumiseksi. Keskustelu venyy, koska Terran toimittaja ei ole antanut minulle tilaisuutta vastata samassa numerossa (105:1), jossa vastineet julkaistiin. Eräät reuna-merkinnät näin myöhemminkin sallittaneen.

Pääsääntöisesti asiat ovat varmasti keskustelukumppani esittämällä tavalla. Helsingin yliopiston maantieteen laitokseen valitaan korkeatasoista opiskelija-ainesta, joka on ollut viime vuosina hyvin motivoitunutta.

Tarkastelen tietysti asioita omasta rajoittuneesta näkökulmastani ja siltä kokemuspuhjalta, joka minulle on kehittynyt nimenomaan luonnonmaantieteen apulaisprofessorina Helsingin yliopistossa 15 vuoden aikana. Ymmärrän maantieteen luonnontieteeksi matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan oppiaineena.

Kuten Talmanin vastauksesta käy ilmi, ei todistusten perusteella nykyisellä valintamenetelmällä saada hakijoiden välille syntymään eroja. Valintapisteitä (yhteensä 18) saa äidinkielen kokeesta; reaali- tai matematiikan kokeesta ja toisesta kotimaisesta tai ensimmäisestä vieraasta kielestä. Valittujen alkupisteet vaihtelivat pääosin välillä 16–18.

Lähtökohtani oli mitata hakijoiden edellytyksiä opiskella maantiedettä. Näitä mittaavat mielestäni äidinkielen hallinta, reaalikokeen luonnontieteelliset osat, matematiikan ja vieraan kielen koe. Nyt kun otetaan valintaperusteena huomioon reaalikoe kokonaisuutena, niin pyrkijä on voinut vastata erinomaaisesti kirkkohistorian ja psykologian kysymyksiin eikä ole osoittanut tietoja fysiikassa, kemiassa, biologiassa tai maantieteessä. Toisen kotimaisen kielen (useimmiten ruotsi) hallinta ei edistä juuri maantieteen opintoja, koska tenttikirjat ovat pääsääntöisesti englanninkielisiä. Opintojen kuluessa järjestetään toisen kotimaisen kielen kurssi ja erillinen kuulustelu aiheesta. Perustietoja matematiikassa tarvitaan kaikilla maantieteen aloilla. Jos prosenttilasku ei ole tuttua tai mittakaavan ymmärtäminen pitää opettaa peruskurssilla, jäävät muut varsinaiset maantieteelliset asiat ehkä sivuseikoiksi.

Prosenttilasku ja mittakaava ovat vain pieniä indikaattoreita joidenkin maantiedettä opiskelevien lähtötasosta, jolta pitäisi sitten ponnistaa tilastomatematiikkaan asioiden käsittelyyn tai satelliittiaineiston numeeriseen tulkintaan. Hälyttäviä esimerkkejä opiskelijoiden tietämättömyyden tasosta olisi vaikka kuinka paljon. Mm. eräs opiskelija esitti cum laude loppuentissä erääksi maankuoren (SiAl-kerros) pääaineeksi sinkin (kemiallinen merkki Si!). Herää kysymys mitä me silloin teemme atomiabsorptiospektrofotometrillä, jos tiedon taso on tämä?

Ehkä yksinkertaisin muutos nykyiseen valintajärjestelmään olisi se, että *tai*-sanana sijasta käytettäisiin *ja*-sanaa otettaessa huomioon ylioppilastutkintomenestys. Tällöin laskettaisiin äidinkielen lisäksi mukaan sekä reaalikoe että matematiikan koe, toinen kotimainen kieli ja I vieras kieli. Maksimi pistemäärä olisi 5 x 4 eli 20 pistettä. Tällä jo saavutettaisiin merkittävässä määrin se mitä olen ehdottanut ja syntyisi varmasti myös hajontaa pyrkijöiden kesken.

Opiskelijat väittävät, että »yleensä vain yhdestä luonnonmaantiedettä käsittelevästä kysymyksestä on voinut selvitä ulkoluvulla». Mielestäni kysymysten asettelu tältä osin on epäonnistunut. Olen vuosia ehdottanut, että pääsykokeeseen liitettäisiin yksi tehtävä, jossa olisi karttojen mittakaavojen muutoksia, laskettaisiin pinta-aloja ja hieman prosenttilaskua. Korkeuskäyrien tajuaminen kolmiulotteisen mallin kuvaajana voisi myös sisältyä tehtävään. Näin voitaisiin saada esille ne, joilla olisi tiettyjä edellytyksiä tietojenkäsittelyyn opintojen kuluessa.

En ole mieleissäni erotellut pääaineen ja sivuaineen opiskelijoita. Molemmissa ryhmissä on erinomaisia esimerkkejä menestyvistä opiskelijoista. Lähtökohtani opiskelijavalintaa arvioidessani oli myös se seikka, että vain 15–20 prosenttia pääaineen opiskelijoista valitsee pääaineeseen luonnonmaantieteen. Nykyisellä sisäänpääsyjärjestelmällä luonnonmaantieteeseen suuntautuvat eivät joko tule pyrkimään tai karsiutuvat. Laitoksen johto on asettanut tavoitteeksi tasapainoisemman jakautuman kulttuuri- ja luonnonmaantieteen opiskelijoiden määrissä. Minun reseptini asian hoitamiseksi on opiskelijavalintajärjestelmän muuttaminen.

Pyrkimykseni on ollut kehittää maantiedettä

sellaiseen suuntaan, että sen luonnontieteellinen aines kävisi työmarkkinoilla kaupaksi. Tällöin tarvitaan vahvaa osaamista omalla alalla eikä nykyinen valintajärjestelmä kovin hyvin tue näitä pyrkimyksiä. Työtehtävien edellyttämä oppi ja taito hankitaan opintojen kuluessa. Sisään pääsykarsinnan tulisi ennakoita niitä edellytyksiä, joita opiskelijalla on suoritua opinnoista.

Tietämättä ollenkaan Opetusministeriön asettaman työryhmän samansuuntaisista aatteista esitin, että ylioppilastutkinnon merkitystä tulisi kohottaa ja antaa sille kuuluva alkuperäinen merkitys. Sehän antoi opinto-oikeuden yliopistossa. On kohtuutonta, että opintojen tiukin tentti on sisään pääsykustelu. Vain 10 prosenttia läpäisee sen hyväksyttävästi eli pääsee alkamaan opintonsa. Sen jälkeen on putkessa, josta useimmiten valmistutaan filosofian kandidaatiksi.

Ehkä esittämäni muutokset ovat liian radikaaleja edes kokeiltaviksi. Olen keskustelukumppanieni kanssa täysin samaa mieltä siitä, että järjestelmää tulee »kehittää siten, että suuresta hakijajoukosta saadaan poimittua maantieteellisesti motivoitunein ja lahjakkain aines.» Kysymys on vain siitä, onko nykyinen valintajärjestelmä kaiken siihen uhratun työn ja vaivan arvoinen vai voisiko samaan tai vielä parempaan tulokseen päästä huomattavasti keveämmällä työpanoksella. Valituksi tulleet puolustavat järjestelmää, mutta koskaan emme saa vertailuaineistoa, koska emme tiedä miten hyvin karsiutuneet olisivat menestyneet opinnoissaan. Uusi järjestelmä ei vaikuttaisi jo opintonsa alkaneisiin muuten kuin tuomalla vielä parempia opiskelijoita kursseille.

Pääsykokeen järjestäminen vie kohtuuttomasti monen tutkijan aikaa. Tämä mielestäni puoltaisi siitä luopumista. Koevastausten tarkastamiset vaativat satoja työtunteja. Nykyisenä tulosvastuullisena aikana on aihetta kysyä eikö tätäkin aikaa voisi käyttää paremmin. Kysymys on tietysti siitä millaista tulosta meiltä odotetaan ja ajankäytön priorisoinnista. Tuloksiin ei voi olla vaikuttamatta se, että laitoksessamme monet opettajat uhraavat runsaasti aikaa valtakunnallisten ylioppilaskirjoitusten laatimiseen ja tarkastamiseen, ja sen lisäksi järjestetään sisään pääsykoe yli 500 opiskelijaksi pyrkivälle kesäaikana parhaana tutkimuskautena. Jos sisään pääsykustelu otettaisiin jotenkin huomioon laitoksen

työtuloksia arvioitaessa ja arvostettaessa siinä järjestelmässä, jota nyt ollaan luomassa ja jolla korkeakoulujen toimintaa ohjailaan rahanjakoa harkittaessa, niin silloin on perusteltua järjestää vaikka laajempiakin koetilaisuuksia esimerkiksi haastatteluineen.

Ulkomaalaisten opiskelijoiden opiskelumotivaatiota voidaan luonnollisesti arvioida valintakokeeseen osallistumisella, jonka taas ratkaisee raha. Kenellä on varaa matkustaa Kiinasta pääsykokeeseen, hän voi myös aloittaa opinnot. Merkittävästi tärkeämpi motivoiva tekijä olisi kuitenkin tunnetusti etevä opettajakunta, jonka johdolla ao. opiskelija haluaisi suorittaa tutkintonsa. Nämä opettajat voisivat arvioida hakijat ja heidän edellytyksensä suoritua opinnoista jo papereiden ja suositusten perusteella. Suomalaisten opiskelijoiden mutkatonta opiskelua esim. saksalaisissa yliopistoissa ilman sisään pääsykustelua yritettiin jo tänä vuonna rajoittaa, koska meille ei vastaavuuksisesti pääse ilman kuulustelua.

Opiskelijoiden esittämä »Pääsykoejärjestelmä takaa kaikkien sisäänpyrkivien tasa-arvoisuuden» on hyvinkin varteenotettava näkökohta, jota vastaan esittämäni järjestelmä ei tosin sodi. Ylioppilaskirjoitukset ovat samat koko vuosiluokalle. Periaatteellinen ero on mielestäni siinä, että minä korostan yleisten opiskeluedellytysten mittaamista, kun taas pääsykoejärjestelmä nykyisellään mittaa tietoja ja taitoja maantieteen alalla. Hyväksisi maantieteilijäksi voi opiskella, vaikka ei tietäisi opintojen alussa mitään maantieteestä.

Kaikkein tasapuolisin ja demokraattisin järjestelmä olisi se, että kaikki halukkaat voisivat aloittaa opinnot ilman *numerus clausus* ja karsinat suoritettaisiin vuoden opintojen jälkeen kuten tehdään Ranskassa. Järjestelmä on tasapuolinen, mutta varsin raaka. Ensimmäisen vuoden opintojen luonne muuttuisi olennaisesti. Se merkitsisi massaluentoja, lukemista ja tenttimistä. Harjoituskurssit ja bussiretket, joista saa helposti opintoviikkoja, siirtyisivät karsinnan jälkeisiin vaiheisiin. Opintojen alkuvaiheet olisivat kovaa kilpailua, jota nyt ei näytä esiintyvän. Kannattaisiko sittenkin harkita...

MATTI SEPPÄLÄ

Maantieteen laitos,
Helsingin yliopisto